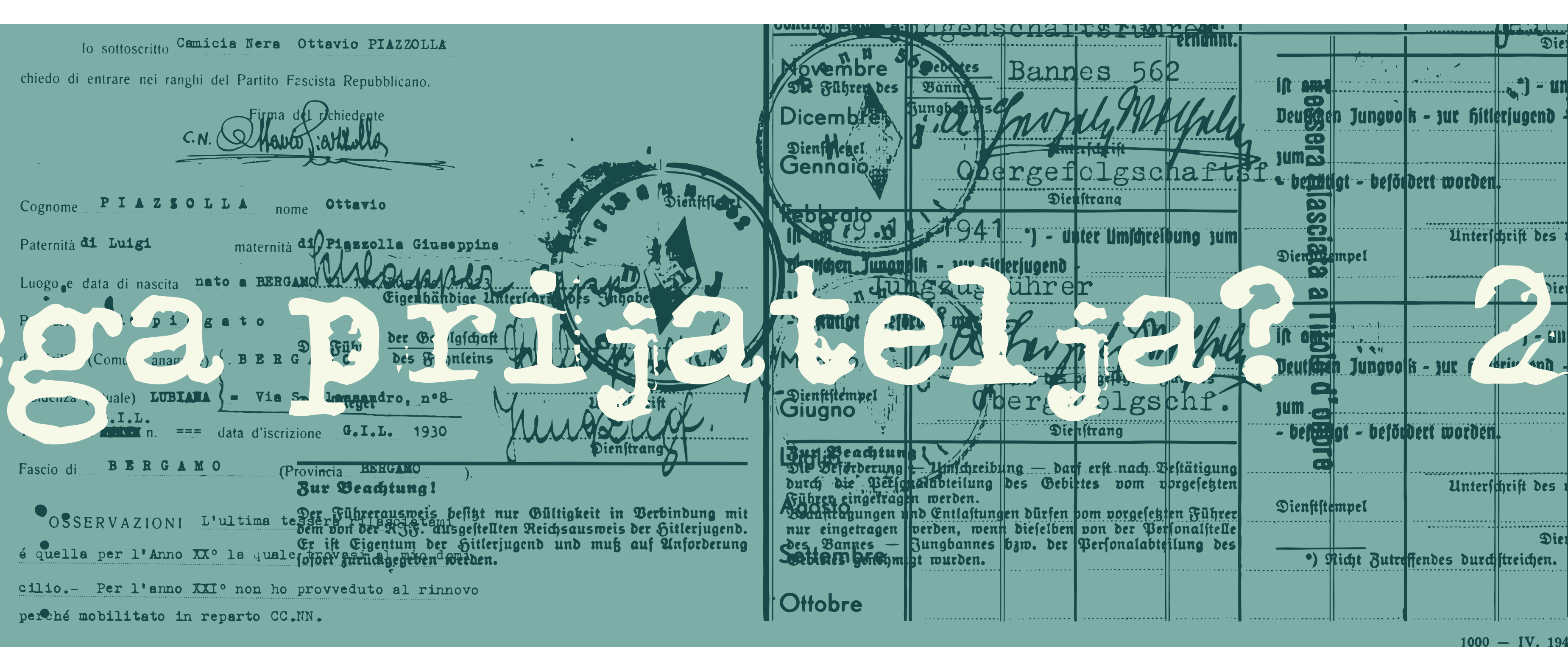

Poznaš sovražnika bolje kot svojega prijatelja? 2

Sledenje, razvrščanje in nadzor s pomočjo kartotek (1920–1980)

V službi okupacije in ideologije – kartoteke sil osi

Mejna območja so bila – in so še vedno – zapletena ne le v smislu ozemelske pripadnosti, temveč tudi glede pripadnosti prebivalstva kulturnim, nacionalnim in etničnim skupinam. Z vsem naštetim so osni zavezniki utemeljevali svojo željo po prodoru v Podonavje in na Balkan in to skušali uresničiti med drugo svetovno vojno. Upravljanje in pomiritev leta 1941 zasedenih ozemelj, ki so jih okupatorji želeli prilagoditi lastni upravi in družbenemu ustroju, sta zagotovo terjala dobro organizacijo, a še boljši nadzor. V maju 1941 Italiji priključeni Ljubljanski pokrajini so to sprva želeli doseči s podeljevanjem omejene finančne, kulturne in upravne avtonomije, čeprav so deželo politično povsem podredili Rimu. Njen italijanski fašistični vodja je imel nalogo s pokroviteljskim odnosom deželo poitalijančiti in fašizirati. Njegov močnejši zaveznik, nasilnejši nemški okupator, je na drugi strani to želel doseči hitreje in brez sodelovanja s slovenstvom na Gorenjskem, Koroškem z Mežiško dolino ter Spodnjem Štajerskem, pri čemer si dežele ni niti formalnopravno priključil.

Na eni strani so italijanske oblasti v zasedeni pokrajini s kartotekami sledile članom fašistične stranke, kamor so sprejemali le italijanske državljane. Pretežno je šlo za italijanske visoke uradnike in vojake, a med njimi najdemo tudi poitalijančene Slovence izza rapalske meje. Kartoteke so fašističnemu vodstvu zagotovo pomagale pri imenovanju svojih članov v razne urade in na različne politične položaje. Čeprav te niso ohranjene v celoti, izrišejo obraz zasedbenih sil. Nekateri člani stranke, ki jih je sicer primanjkovalo, so se vanjo vključili takoj ob nastanku, očitno iz lastnega prepričanja, in zatem sodelovali v kasnejših italijanskih vojnih pohodih. Drugi so se stranki pridružili pozneje, denimo iz existenčnih razlogov, da bi obdržali zaposlitev v javnih uradih.

Za potrebe politične indoktrinacije prebivalstva so italijanske zasedbene oblasti za domačine ustanovljale fašistične organizacije, ki so pokrivale praktično vsa področja javnega življenja, saj so vanje želeli včlaniti tako malčke kot šoloobvezne otroke, ženske, med njimi kmečke gospodinje, in posebej delavstvo. Fragmentarno so ohranjene le kartoteke članov študentske in ženske fašistične organizacije v Ljubljanski pokrajini. Kljub temu da je teh kartotek malo, tudi drugi dokumenti pričajo o nezadovoljstvu fašističnega vrha z izidom fašizacije. Domačini so se v te organizacije vključevali zlasti v izogib internaciji ali zaradi drugih socialnih pritiskov.

Tovrstnih kartotek nemških zasedbenih oblasti je ohranjenih manj, vendarle lahko opazimo podobnosti s poskusi fašizacije v Ljubljanski pokrajini. Mladi so pogosto ciljna skupina utrjevanja oblasti in poskusov nacionalizacije. Eden glavnih stebrov ponemčenja in širjenja nationalsocialistične ideje

na okupiranih ozemljih, tudi slovenskem, je bila organizacija Hitlerjeva mladina, ustanovljena leta 1926 s strani nacistične stranke. Ob nemški okupaciji slovenskega ozemlja leta 1941 sta bili ustanovljeni dve pokrajinski podružnici – Mladina Koroške ljudske zveze, ki se je od leta 1943 imenovala Hitlerjeva mladina, na Gorenjskem in Koroškem ter Nemška mladina na Spodnjem Štajerskem. Na Gorenjskem so Hitlerjevo mladino organizirali v oddelkih, ki so jim načelovali vodje za moško in žensko mladino. Iz ohranjenih kartotečnih kartic kranjskega oddelka je moč ugotoviti, da je integracija mlade generacije v nacistično ideologijo potekala preko tečajev za vodje oddelkov, poleg tega so mladi, ki so prevzeli vodstvene naloge, že opravljali druga dela, pomembna za vzpostavljanje nacistične oblasti. Bili so uradniški pripravniki, člani formacij SS, pedagoški delavci, ... Čeprav je Tretji rajh mlade poskušil privlačiti s pripadnostjo, enotnostjo in rituali, nacistična ideologija le ni prepričala vseh, kar lahko razberemo iz besede Bandit, ki je pripisana na dveh kartotekah.

Kot posebnost med kartotekami vojnega časa naj omenimo kartoteko uslužbenecv centrale nacistične dunajske tajne policije (Gestapo-Leitstelle Wien). Z njo je povezanih več nerazrešenih vprašanj. Zlasti ostaja skrivnosten način njene pridobitve v povojnem času – torej okoliščine, v katerih se je znašla najprej v posesti, nato pa v arhivih povojnih slovenskih obveščevalno-varnostnih služb. Ne glede na dejstvo, da gradivo ni neposredno povezano s slovenskim prostorom in medvojnimi dogajanjem pri nas, je pogled na ohranjene kartone uslužbenecv zloglasne organizacije še danes fascinanten. Skozi sumarne zapise lahko na posameznih kartonih sledimo karierni poti in profilu posameznikov, ki so zaposlitev našli v regionalni izpostavi ključnega organa represivnega aparata totalitarne nacistične države. Pred nami se vrsti preko tisoč kartonov vodilnega kadra dunajske tajne policije, inšpektorjev, uslužbenecv, referentov, tolmačev in administratorjev, vsi natančno razvrščeni po posameznih notranjih organizacijskih enotah (referatih) gestapa. Ker so bili referati organizirani za spremljanje posameznih skupin prebivalstva, lahko skozi pregledovanje kartonov sledimo strukturi tajne policije, ob tem pa dobimo tudi okvirni pregled raznovrstnih etničnih, političnih, verskih, idejnih in drugih družbenih skupin, ki jih je nacistična država uvrstila med svoje nasprotnike. Dragocen dodatek predstavljajo fotografije uslužbenecv, s katerimi so opremljeni številni kartoni. Srečamo se z na pogled bolj ali manj običajnimi posamezniki, ki so na Dunaju in v drugih centrih Tretjega rajha zaznamovali življenja in usode nepreglednega števila ljudi.

NO. _____
PARTITO NAZIONALE FASCISTA
FEDERAZIONE FASCI COMBATTIMENTO
LUBIANA

Fascista _____ **MARTINI Carlo**

Figlio di **Arturo** e di **Netiva Francilillo**
Nato il **22/10/1899** a **Seana Aurunca (Mittoria)**
È iscritto al P. N. F. dal **1/4/21** P. F. R. n. 15 sett. 43
Professione o mestiere **UFF. G. P. R.**
Abita in (piazza, corso, via) _____ N. _____

Telefono N. _____

ANNO	N. TESSERA	ANNO	N. TESSERA	ANNO	N. TESSERA
XV	XXXX			XXXX	
XVI	XXXX			XXXX	
XVII	XXX			XXXX	
XVIII	XXX			XXXX	
XIX	XXXX			XXXX	
XX	XXXX			XXXX	
XXI	XXXX			XXXX	
XXII	XXXX			XXXX	
XXIII	XXXX			XXXX	
XXIV	XXXX			XXXX	
XXV	XXXX			XXXX	
XXVI	XXXX			XXXX	
XXVII	XXXX			XXXX	
XXVIII	XXXX			XXXX	
XXIX	XXXX			XXXX	
XXX	XXXX			XXXX	

Motivo per cui non ha rinnovata la tessera nell'anno _____

ARI

le.

NO. _____
PARTITO NAZIONALE FASCISTA
FEDERAZIONE CENTRI ASSISTENZA
LUBIANA

Fascista _____ **ANDERLE Enrico**

Figlio di **Bartolomeo** e di **Giocinta Lenar**
Nato il **14.7.1904** a **Fiume** ()
È iscritto al P. N. F. dal **12.9.1931**cinomove
Professione o mestiere **Impiegato**
Abita in (piazza, corso, via) **Banca d'Italia = LUBIANA**

Telefono N. _____

ANNO	N. TESSERA	ANNO	N. TESSERA	ANNO	N. TESSERA
I		IX		XVII	2258207
II	X			XVIII	
III	XI	3997235		XIX	172258
IV	XII	552842	XX	pagato	
V	XIII	226531	XXI		
VI	XIV	07145	XXII		
VII	XV	1922062	XXIII		
VIII	XVI		XXIV		

Motivo per cui non ha rinnovata la tessera nell'anno _____

TRASPERIMENTI

Trasferito al Fascio di **Fola** in data **5 Marzo 1931**

NSDAP. - HITLER-JUGEND, BANN KRAINBURG

Name **Plahuta Bojan**
geboren am **10.11.1924** in **Lauten bei Oberwayer**
Beruf **Schüler**
Anschluß **Schuljugend, Schuljugend**
Eintritt in die HJ **20.4.1942** welcher Rang **Kein Rang**
Mitglied der NSDAP. **Nein**
Mitglied einer Organisation oder angeschlossenen Verbandes: _____

Arbeitsdienst von _____ bis _____ Dienstgrad _____
Wehrmacht von _____ bis _____ Dienstgrad _____

Oden und Ehrenzeichen _____

Sportabzeichen **HJ Leistungsabzeichen, E-Gewandzeichen** No. _____

Schlösschenabzeichen **Schlösschenabzeichen**

1. Führerabzeichen **Schlösschen** von **1942** bis **1942**
2. Sonderausbildung _____ von _____ bis _____
3. Wehrdienstausprägung **NS - Wehrdienst** vom **1.1.1942** - **21.9.1945**
4. Berufsausbildung als HJ-Führer **ausgebildet** Beförderungen als HJ-Führer _____ vom _____ bis _____
Abnahmeberechtigungsgruppe: _____
Angehöriger, zur Wehrmacht eingetrickt _____

BOJAN PLAHUTA
Kartotečni list šolarja Bojana Plahute iz Luč pri Gornjem Gradu, sicer stanujočega v Kranju. Hitlerjevi mladini se je pridružil 20. aprila 1942 v oddelku Kranj in od takrat prejel več priznanj na športnem in strelskem področju. Jeseni 1942 je obiskoval tečaj za vodje v Vajškri na avstrijskem Koroškem, še prej se je vojaško usposabljal v Bačah. Funkcije v kranjskih oddelkih Hitlerjeve mladine je opravljal še v letu 1943, nato se je predvidoma pridružil partizanskemu gibanju – k temu namiguje v rokopisu zapisana beseda »Bandit«.

SI AS 1611/56, Kartoteka za izkaznice vodij v oddelku Kranj

NSDAP. - HITLER-JUGEND, BANN KRAINBURG

Name **Schlapper Sepp**
geboren am **21.1.1926** in **Wandegg**
Beruf **Schüler**
Anschluß **Schuljugend, Schuljugend**
Eintritt in die HJ **20.4.1942** welcher Rang **Kein Rang**
Mitglied der NSDAP. **Nein**
Mitglied einer Organisation oder angeschlossenen Verbandes: _____

Arbeitsdienst von _____ bis _____ Dienstgrad _____
Wehrmacht von _____ bis _____ Dienstgrad _____

Oden und Ehrenzeichen _____

Sportabzeichen **Kein** No. _____

Schlösschenabzeichen _____

1. Führerabzeichen **Kein** von _____ bis _____
2. Sonderausbildung **Kein** von _____ bis _____
3. Wehrdienstausprägung _____
4. Berufsausbildung als HJ-Führer **ausgebildet** Beförderungen als HJ-Führer _____ vom _____ bis _____
Abnahmeberechtigungsgruppe: _____
Angehöriger, zur Wehrmacht eingetrickt _____

SEPP SCHLAPPER
Kartotečni list Seppa Schlapperja, študenta iz Hamburga, ki se je Hitlerjevi mladini najverjetneje pridružil leta 1936 – in ne leta 1926, kot je zapisano na kartonu – v oddelku 562, Šentvid ob Glini. V Kranju je bil nastanjen v takratnem učiteljsčju, kjer je vodil članske celice Hitlerjeve mladine (Scharr, Gefolgschaft), poleg tega je pridobil posebna znanja kot vojaški zdravnik in pomočnik nadzornika streljanja. Zaradi zapisa na kartonu »gefallen für Großdeutschtland« lahko predvidevamo, da je življenje izgubil kot pripadnik nemške vojske.

SI AS 1611/56, Kartoteka za izkaznice vodij v oddelku Kranj

2425

Setzer Maria,
geb. am 3.11.1917 in Wien,
Wien 10., Brünnelg. 45-47

Referat IV C 1 (Hauptkartell u. Aktenhaltung)
Kz. Ang., am 1.5.1944 als GZA zum Bdz-Verona versetzt.

1943

GUGGA Ludwig,
geb. 3.10.1910 in
Wien 4., Pflanzg. 11/2

Referat II B 4 (Juden).

1931

MARIA SETZER
Kartotečni list Marie Setzer predstavlja enega od sorazmerno številnih kartonov uslužbenk dunajske izpostave gestapa. Čeprav ženske zasledimo tudi pri neposrednem kriminalističnem in operativnem delu, se je večina uslužbenk ukvarjala bodisi z administrativnimi nalogami ali tolmačenjem. Maria Setzer je med drugim sodelovala pri urejanju glavne kartoteke (nasprotnikov), brez katere tudi pri dunajski izpostavi gestapa seveda ni šlo. Kot je razvidno iz njenega in drugih kartonov, so bili uslužbenci dunajskega gestapa pogosto premeščeni v druge centre policijskih in varnostnih služb širom nacistične države oziroma njenih okupiranih ozemelj.

SI AS 1931, t. e. 811, 2425, Maria Setzer

LUDWIG GUGGA
Kartotečni list Ludwiga Gugga, podoficirja gestapa in SS. Gugg je policijsko kariero pričel kot pripravnik za kriminalističnega asistenta v referatu, ki se je ukvarjal s problematiko Judov, nadaljeval pa kot kriminalistični asistent in višji kriminalistični asistent v referatu »N« (referat je nadziral delo zaupnikov in vrinjenih agentov v »sovražnih« skupinah). Kratki zapisi na kartonu navajajo, da je Gugg v nacistični stranki in v njenih iz Avstrijcev sestavljenih paravojaških enotah aktivno deloval že pred priključitvijo Avstrije nacistični Nemčiji. Podobna preteklost je bila značilna za številne uslužbence dunajskega gestapa.

SI AS 1931, t. e. 809, 1116, Ludwig Gugg

CARLO MARTINI
Kartotečni list člana fašistične stranke v Ljubljanski pokrajini Carla Martinija, ki je kot italijanski vojak sodeloval že v prvi svetovni vojni, se leta 1921 pridružil fašistični stranki in se priključil »pohodu na Rim«. Zatem je kot skvadrist sodeloval v italijanskih vojaških podhodih od Etiopije do Španije ter med drugo svetovno vojno deloval pri nas. Po italijanski kapitulaciji je ostal v Fašistični republikanski stranki.

SI AS 1797/11/10, t. e. 76, Kartoteka članov Narodne fašistične stranke v Ljubljanski pokrajini

ENRICO ANDERLE
Kartotečni list bančnega uradnika Enrica Anderleta z Reke, ki se je fašistični stranki pridružil leta 1919 in med drugo svetovno vojno sprva služboval kot uradnik v banki Banca d'Italia v Ljubljani, kamor je leta 1941 prišel iz Ferrare, in bil leta 1943 prestavljen v Pulj.

SI AS 1797, t. 171, Kartoteka članov fašistične stranke v Ljubljanski pokrajini